

ORTADOĞU GÜNDEMİ

22-28 Kasım 2021

2021

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

BM Suriye Özel Temsilcisi Geir Pedersen ve Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Mihail Bogdanov, BM'nin 2254 sayılı kararı uyarınca Suriye'de siyasi bir çözüme ihtiyaç olduğunu yeniden teyit etti.¹

ABD'nin Birleşmiş Milletler elçisi Linda Thomas Greenfield, Ürdün'ün başkenti Amman'ın 85 kilometre kuzeydoğusunda bulunan ve neredeyse 80.000 Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapan Zaatari Kampı ziyaretini sırasında Suriye'deki mevcut koşulların mültecilerin dönüşü için uygun olmadığını söyledi.²

Avrupa Parlamentosu, 26 Kasım Perşembe tarihinde Türkiye'de kalan Suriyeli mülteciler için fazladan 149,6 milyon euro kaynak ayırmayı onayladı.³

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Suriye Özel Temsilcisi Aleksandr Lavrantyev, İsrail'in Suriye topraklarında düzenlediği hava saldırılarına ilişkin, "Kimsenin Suriye toprakları üzerinde yeni bir savaşa ihtiyacı yok" açıklaması yaptı. Lavrantyev, "Bu bağlamda güç kullanılarak yapılacak bir misilleme yapıcı olmayacaktır" dedi.⁴

Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR), Dünya Çocuk Günü vesilesiyle yayımladığı raporda Suriye'de Mart 2011'den bu yana 181'i işkenceden olmak üzere en az 29 bin 661 çocuk öldüğünü ortaya çıkardı.⁵

• Suriye Rejimi

İsrail, 24 Kasım Çarşamba tarihinde Hizbullah'a bağlı Suriyeli savaşçıların bulunduğu Humus'un batı kırsalındaki 3 köyün çevresini hedef aldı. Bombardımanlarda beş kişi hayatını kaybetti.⁶

Suriye rejim güçleri, İdlib'in güneyindeki Halep-Lazkiye uluslararası kara yolu üzerinde yer alan Mecdaliya bölgesinde Türk askerî noktasına yakın bir alana saldırı düzenledi. Kaynaklara göre 24 saat içinde aynı noktada iki saldırı yaşandı.⁷

Süveyda şehrinde rejim güçlerinin devlet hastanesindeki sivilleri tutuklamasının ardından şiddetli çatışmalar yaşandı. Polis karakolu ve kaymakamlık binasında yoğunlaşan çatışma-

1 <https://syrianobserver.com/news/71562/bogdanov-pedersen-solution-to-crisis-in-syria-in-un-resolution-2254.html>

2 <https://syrianobserver.com/news/71444/what-happened-over-the-weekend-in-syria-4.html>

3 <https://www.middleeastmonitor.com/20211125-eu-approves-170-million-for-syrian-refugees-in-turkey/>

4 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3312826/rusya-israil-suriye-deki-hava-saldirlarina-misilleme-yapmayi-reddetti>

5 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3314501/suriye-de-2011den-bu-yana-yaklasik-30-bin-cocuk-olduruldü>

6 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3323881/ilisrail-suriyenin-orta-kesimlerini-abd-ise-dogusunu-bombaladi>

7 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3324356/moskova-ve-sam-halep-lazkiye-yolunun-acilmasi-icin-harekete-geçti>

lar maddi hasarlar verdi. Patlamalar, Süveyda pazarındaki dükkânlarda da büyük maddi hasara yol açtı.⁸

Suriye ve Pakistan, iki dost ülke arasında eğitim ve kültür alanındaki iş birliğini artırmak için 22 Kasım Pazartesi tarihinde bir anlaşma imzaladı.⁹

Suriye, Uluslararası Atom Enerjisi Ajansının (IAEA) çalışmalarıyla ilgili yasal sözleşmelerin uygulanmasını hızlandırma taahhüdünü yineledi.¹⁰

Enformasyon Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) ile iş birliği içinde Suriye’de Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Karşı 16 Günlük Aktivizm kampanyasının faaliyetlerini başlattı.¹¹

Suriye Turizm Bakanı Muhammed Martini, turizm sektörünü 2030 yılına kadar kurtarma planını açıkladı. Martini, daha önce askıya alınan 45 projenin tamamlanacağını açıkladı. Bakan ayrıca, Avrupa ülkelerindeki tur ofisleri ve acentelerinden Suriye’ye turist grupları göndermeye yönelik talepler aldığını doğruladı.¹²

• Fırat’ın Doğusu

Rusya Dışişleri Bakanlığı, Suriye Demokratik Konseyi (SDK) Yürütme Kurulu Başkanı İlham Ahmed başkanlığındaki bir heyetin Moskova’da Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov ile bir araya geldiğini duyurdu. Taraflar arasında yapılan ikili görüşmelerde Suriye’deki siyasi ve askerî durum ele alındı. Suriye krizinin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2254 sayılı kararı temelinde siyasi çözümü hususunda da görüş alışverişinde bulunuldu. Heyetin ayrıca Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Mihail Bogdanov’la da görüştüğü kaydedildi.¹³

İngiliz The Guardian gazetesi, Suriye’nin kuzeydoğusunda bulunan Haseke vilayetinde, Suriye Demokratik Güçleri (SDG) kontrolü altındaki hapishanelerde kalan eski IŞİD üyelerinin 6.000 euro karşılığında serbest bırakıldığını iddia etti. Bethan McKernan ve Hussam Hammoud tarafından kaleme alınan haberde, serbest bırakılan mahkûmların herhangi bir silahlı örgüte yeniden katılmama ve SDG’nin kontrolü altındaki bölgeleri terk etme sözü veren bir anlaşma imzaladığı belirtildi.¹⁴ SDG sözcüsü söz konusu iddiaları reddetti. Uluslararası Koalisyon ise konuya ilişkin yorum yapmaktan kaçındı ve cezaevlerinin kendileri tarafından değil, SDG tarafından kontrol edildiğini bildirdi.¹⁵

8 <https://syrianobserver.com/news/71581/violent-clashes-in-as-suweida-after-regime-arrests-civilians.html>

9 <https://syrianobserver.com/news/71475/syria-pakistan-sign-agreement-on-education-and-culture.html>

10 <https://sana.sy/en/?p=255772>

11 <https://sana.sy/en/?p=255703>

12 <https://www.plenglish.com/news/2021/11/24/syria-announces-tourism-recovery-plan-until-2030/>

13 <https://tr.sputniknews.com/20211123/rusya-disisleri-bakanligi-lavrov-suriyeli-kurtlerden-olusan-bir-heyetle-gorustu-1051082869.html>

14 <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/22/former-is-fighters-say-they-paid-way-out-of-kurdish-jail-in-reconciliation-scheme>

15 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/syria/221120211>

Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK), Suriye'nin Haseke vilayetinde 15 yaşlarındaki 3 kız çocuğunu silahlı kadrosuna katmak için kaçıran YPG'yi kınadı. Yapılan yazılı açıklamada, "PYD'li teröristler Haseke'nin Amuda ilçesinde 3 kız çocuğunu silah altına almak için kaçırdı. Koalisyon olarak terörist milislerin işlediği bu suçu kınıyoruz. Teröristlere sessiz kalan ülkelerin tutumunu da kınadığımızı belirtiriz" ifadelerine yer verildi.¹⁶

Suriye'nin kuzeydoğusunu işgal eden YPG, terör örgütü IŞİD üyeleri ve aileleriyle çatışmalardan kaçan sivillerin tutulduğu El Hol Kampı'ndan 70 kişiyi daha bölgedeki aşiret liderleriyle yapılan görüşmelerin ardından salıverdi. Fırat'ın doğusundaki aşiret liderlerinin kampta tutulanların siviller olduğuna garanti vermesi üzerine serbest bırakılan 19 aile, Haseke vilayeti ve kırsalındaki yerleşim yerlerine götürüldü.¹⁷

• Güney Suriye

Suriye İnsan Hakları Gözlemevi tarafından yayımlanan bir haberde, Esad rejimi güçlerinin 24 Kasım Çarşamba günü sabah erken saatlerde, Dera'nın doğu kırsalında bulunan bir kasabanın çiftliklerini kuşattığı kaydedildi. Kuşatma altına alınan çiftliklerde, Rusların arabuluculuğuyla Esad rejimiyle anlaşmaya varmayı reddeden muhalif unsurların bulunduğu belirtildi.¹⁸

23 Kasım Salı günü Suriye'nin Kuneytra vilayetinde rejim güçlerine ait bir araç hedef alındı. El yapımı patlayıcılarla düzenlenen saldırıda bir rejim askeri hayatını kaybederken bir rejim askeri de yaralandı.¹⁹

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

23 Kasım 2021'de Millî Savunma Bakanlığı'ndan (MSB) yapılan açıklamada, "Kahraman komandolarımız, Barış Pınarı bölgesinde 3 ve Zeytin Dalı bölgesinde 1 olmak üzere saldırı hazırlığındaki 4 PKK/YPG'li teröristi etkisiz hâle getirdi" ifadelerine yer verildi.

MSB'nin 27 Kasım'da yaptığı açıklamada ise huzur ve güven ortamını bozmak isteyen bir grup teröristin Barış Pınarı bölgesine taciz ateşi açtığı ve sızma girişiminde bulunduğu belirtildi. Bu sızma girişiminin ardından 4 YPG/PKK militanının komandolar tarafından etkisiz hâle getirildiği ifade edildi.

22 Kasım 2021'de İdlib'e yapılan hava saldırılarıyla ilgili muhaliflere ait uçak gözlemevi, sosyal medya hesabından yaptığı açıklamada, Lazkiye'deki Hmeymim Üssü'nden kalkan Rus savaş uçağının saldırılar düzenlediği bilgisini paylaştı. Sivil savunma kaynaklarından alınan bilgiye göre, Talite köyündeki hava saldırılarında 2 sivil yaşamını yitirdi.

16 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriye-muhalefeti-savastirmak-icin-kiz-cocuklarini-kaciran-ypg-pkkyi-kinadi/2431473>

17 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/teror-orgutu-ypg-pkk-hol-kampindan-70-kisiyi-daha-serbest-birakti/2430562>

18 <https://www.syriahr.com/en/228998/>

19 <https://www.syriahr.com/en/228895/>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Kanun Devleti Koalisyonu, Nuri el-Maliki'nin İran'ın başkenti Tahran'ı ziyaret ettiği yönündeki iddiaları yalanlamıştır. Kanun Devleti Koalisyonu mensubu Hasan el-Sanid başkanlığında bir heyetle Sadr Hareketi'nin lideri Mukteda es-Sadr arasında bir görüşme yapıldığına dair haberlerinin de asılsız olduğu açıklanmıştır.²⁰

İngiltere'nin Bağdat Büyükelçisi Mark Bryson Richardson, Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) lideri Mesut Barzani'yi ziyaret etmiştir. İngiltere'nin Erbil Başkonsolosu David Hunter'ın da katıldığı görüşmede, 10 Ekim seçimleri sonrası Irak'taki siyasi durum ve son gelişmeler ele alınmıştır. Görüşmede, IKBY ve Irak hükûmeti arasındaki ilişkiler, Peşmerge güçleri ile Irak Ordusu arasındaki ortak koordinasyonun kurulması gibi konular da değerlendirildi.²¹

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başbakanı Mesrur Barzani 28 Kasım Pazar günü Erbil ofisinde İtalya'nın Irak Büyükelçisi Bruno Antonio Pasquino'yu Erbil ve Bağdat müzakereleri, Belarus sınırında sürmekte olan göçmen krizi ve bir dizi ek konuyu görüşmek üzere karşılamıştır.²² İtalya'nın Erbil Elçisi Michele Camerota'nın da eşlik ettiği görüşmede Büyükelçi Pasquino, hükûmetinin İtalya'nın IKBY ve Irak'taki misyonuyla yaptığı iş birliğinden dolayı Mesrur Barzani'ye teşekkür etmiştir.

Belarus ve Polonya arasındaki göçmen krizi sürerken 420 Kürt göçmen daha Belarus'un başkenti Minsk'ten Erbil'e dönmüştür. Belarus polisinin kendilerine psikolojik şiddet uyguladığını belirten göçmenler, Polonya'nın kendilerini almamak için sınıra 11 bin polis yerleştirdiğini ifade etmektedir.²³

Fransa Parlamentosundan 16 kişinin hazırladığı "Baas rejiminin Kürtlere yönelik Enfal saldırısının soykırım olarak tanınması"na yönelik yasa tasarısı parlamento tarafından reddedilmiştir. Fransa Parlamentosunda gerçekleşen oturuma 26 parlamenter katılmıştır. "Enfal Soykırımı" için yapılan oylamada dokuz parlamenterin "evet", 17 parlamenterin "hayır" oyu kullanmasıyla tasarı onaylanmamıştır.²⁴

Hindistan Hükûmeti Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Sanjay Bhattacharya, BM Güvenlik Konseyinin Irak'a Yönelik Birleşmiş Milletler Yardım Misiyonu hakkındaki brifingi esnasında, Irak halkının, zor ekonomik ve güvenlik durumuna ve devam eden terör tehdidine rağmen daha güvenli, kapsayıcı ve müreffeh bir Irak için isteklerini dile getirdiğini belirterek Irak

20 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Al-Maliki-s-bloc-denies-meeting-with-al-Sadr>

21 <https://www.kurdistan24.net/tr/story/73038-Başkan-Barzani-İngiltere'nin-Bağdat-Büyükelçisini-kabul-etti>

22 <https://www.kurdistan24.net/en/story/26399-Kurdistan-PM-discusses-Erbil-Baghdad-relations,-migrant-crisis-with-Italy's-ambassador-to-Iraq>

23 <https://www.basnews.com/tr/babat/725939>

24 <https://www.basnews.com/tr/babat/725906>

halkının özlemlerini yerine getirecek hükûmetin erkenden kurulmasını dört gözle beklediklerini ifade etmiştir.²⁵

• Güvenlik

Terör örgütü IŞİD, yasal olarak Diyala'ya bağlı olmasına rağmen fiilen Süleymaniye kontrolü altında olan Kifri ilçesine bağlı Kuleco'da Peşmerge'nin Beşinci Piyade Tugayı'na saldırmıştır. Peşmerge'nin karşılık vermesi üzerine yaşanan çatışmada dört peşmerge yaralanmıştır. Yola döşenen el yapımı patlayıcı ise çatışma esnasında bölgeye takviye giden Peşmerge aracının geçişi esnasında infilak etmiş ve araçta bulunan beş peşmerge hayatını kaybetmiştir.²⁶ IKBK Başbakanı Mesrur Barzani, IŞİD tehdidinin önlenmesi ve sınırlandırılması; Peşmerge ile sivil halkın zarar görmemesi için Peşmerge'nin hazırlıklarını ve tedbirlerini arttıracaklarını açıklamıştır.²⁷ KDP lideri Mesud Barzani hayatını kaybeden Peşmerge askerleri için başsağlığı dilemiştir.²⁸

Asaib Ehlil Hak üyesi Saadi el-Saadi, Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi'nin "Direniş Gruplarından" kendisine yapılan başarısız suikast girişiminin koşullarını araştıran komitede yer almasını istediğini açıklamıştır. Saadi, Irak Cumhurbaşkanı Berham Salih, Başbakan Kazımi ve Yüksek Yargı Konseyi Başkanı Faik Zeydan ile toplantı yaptıklarını ve suikastın arkasındaki sır perdesinin yakında kalkacağını ifade etmiştir.²⁹

Erbil Polis Müdürlüğünden yapılan açıklamaya göre, IKBK Dış İlişkiler Dairesine korumalara saldırarak girmeye çalışan şahıs, korumaların karşılık vermesiyle öldürülmüştür. Saldırganın ve saldırının detayları hakkında henüz bilgi verilmemiştir.³⁰

Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi'nin siyasi danışmanı Maşrik Abbas, güvenlik güçlerinin 7 Kasım 2021 tarihinde Kazımi'nin evinin hedef alındığı olayla ilgili ikna edici kanıtlar topladığını açıklamıştır. Abbas, Twitter hesabından yaptığı açıklamada, "Teröristlerin Irak Başbakanı Mustafa el-Kazımi'ye düzenlediği saldırıya ilişkin bazı gerçekler, görüntüler, fotoğraflar ve kanıtlar birkaç gün içinde açıklanacak" ifadelerini kullanmıştır. Ancak Abbas, bu kanıtların ne zaman açıklanacağını belirtmemiştir.³¹

25 <https://www.hindustantimes.com/world-news/looking-forward-to-early-formation-of-govt-in-iraq-india-at-uns-briefing-101637717300015.html>

26 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/28112021>

27 <https://shafaq.com/en/Kurdistan/PM-Barzani-Peshmerga-raised-the-alert-to-utmost-level>

28 <https://www.basnews.com/en/babat/726217>

29 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Al-Kadhimi-asked-the-resistance-factions-to-join-the-investigation-into-his-assassination-attempt>

30 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/2711202114>

31 <https://turkish.aawsat.com/home/article/3329511/kazimi-suikast-girisimiyle-ilgili-sorusurmanin-sonuclarini-yakinda>

• Ekonomi

Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin, Bahreyn Dışişleri Bakanı Abdullatif el-Zayani'ye Bağdat'ı ziyaret etmesi için kişisel bir davette bulunduğunu açıklamıştır. Hüseyin'in iki ülke arasında daha fazla tarifeli uçuş sağlayarak ticareti ve seyahati artırmak için Bahreyn ile çok sayıda alanda yeni anlaşma imzalamayı hedeflediği belirtilmektedir.³²

Irak'ın İran Büyükelçisi Nasır Abdül Muhsin Abdullah ve İran Tarım Bakanlığı Uzmanlaşmış Kuruluşlar ve Uluslararası İlişkiler Genel Müdürü Alimorad Sarafrazi yaptıkları görüşmede İran ile İran arasındaki bilimsel, teknik ve ticari ilişkilerin genişletilmesi gereğini vurgulamıştır. Görüşmede tarım alanında çeşitli uzman çalışma gruplarının kurulması gerektiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca Sarafrazi, İranlı ihracatçı ve üreticilerin zarar görmemesi için İran'ın tarım ürünlerinin Irak'a ihracatına ilişkin yasakların ve kısıtlamaların zamanında duyurulması ve tarımın çeşitli alanlarında teknik bilgi alışverişinde bulunulması çağrısında bulunmuştur.³³ Nitekim Irak'ta 2021 yılında Tarım Bakanlığının hayvan besiciliğine yönelik sübvansiyonları durdurması sebebiyle fiyatların arttığı belirtilmektedir.³⁴

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Erbil'de "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Stratejileri" konferansı düzenlenmiştir. IKBY Başkanı Neçirvan Barzani'nin de katıldığı konferansa pek çok siyasetçi, yönetici ve STK temsilcisi katılmıştır. Barzani konuşmada hem toplumda hem de hükûmette cinsiyet eşitliği için elverişli bir ortam sağlamak adına kurumsal değişikliklerin yapılacağını belirtmiştir.³⁵

Irak Kültür, Turizm ve Eski Eserler Bakanı Hasan Nazım film yönetmeni Kuteybe el-Cenabi'yi kabul ederek, toplantıda Irak'taki sinemanın ele alındığını belirtmiştir. Hasan Nazım bakanlık bünyesinde Irak sinemasının gelişimi için uygun planlar hazırlamak üzere gençlerden oluşan bir komitenin kurulduğunu duyurmuştur.³⁶

Irak Sağlık ve Çevre Bakanlığı Sözcüsü Seyf el-Bedir, Halk Sağlığı ve Güvenliği Yüksek Komitesinin, yeni Covid-19 varyantı "Omicron"un ortaya çıkışını değerlendirmek üzere toplanacağını duyurmuştur. Bu varyantla erkenden yüzleşmek ve Irak'ta yayılmasını önlemek için yeni önlemlerin alınacağı belirtilmiştir.³⁷

32 <https://www.gdnonline.com/Details/1014469/Iraq-urges-more-flights-to-boost-trade-relations>

33 <https://en.mehrnews.com/news/180938/Iran-Iraq-to-expand-trade-relations-in-agri-field-Official>

34 <https://shafaq.com/en/Report/Red-meat-prices-peak-and-the-Iraqi-Agriculture-Ministry-reveals-why>

35 <https://shafaq.com/en/Kurdistan/President-Barzani-Gender-Equality-shall-be-institutionalized>

36 <https://ina.iq/eng/15789-minister-of-culture-announces-forming-a-committee-to-prepare-appropriate-plans-for-developing-the-cinema.html>

37 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/Supreme-Health-Committee-to-convene-soon-to-gear-up-for-the-S-African-COVID-19-variant>

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan başkanlığında bir heyet, Fetih İttifakı lideri Hadi Amiri ile görüştü. Heyette, Türkmen Vefa Hareketi Başkanı Feryat Tuzlu, Irak Türkmen Adalet Partisi Başkanı Sabah Hüseyin ve ITC Başkan Yardımcısı ve Salahattin İl Başkanı Heytem Muhtaroglu yer aldı. Görüşmede İki taraf, Kerkük'ün siyasi ve seçim pazarlıklarından uzak tutulması, Kerkük'te sağlanan güvenlik istikrarının muhafaza edilmesi ve kentte federal güçlerin haricinde başka güce müsaade etmeyen parlamento kararına uyulması gerektiğini vurguladı.³⁸

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Anadolu Ajansına yaptığı açıklamada, Irak'taki hükûmet kurma çalışmaları, Türkmenlerin talepleri, Peşmerge'nin Kerkük'e geri dönüş iddiaları, Kerkük'ün yönetimi ve güvenliğiyle ilgili çözüm önerileri ve terör örgütü PKK tehdidine ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Terör örgütü PKK'nın Irak'taki varlığı ve Kerkük'e yönelik tehdidine de değinen Turan, "Ülke riskli bir sürece giriyor ve bizim bölgemizde de oynanan oyunlar büyüktür, bunların başında da PKK terörü geliyor. Tehditler ne olursa olsun biz mücadelemize devam edeceğiz" ifadelerini kullandı.³⁹

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan başkanlığındaki bir heyeti, Sadr Hareketi Siyasi Daire Başkanı Ahmet Mutiri ile bir araya geldi. Turan, Sadr Hareketi Lideri Mukteda Sadr'a son seçimlerdeki başarılarından dolayı tebriklerini sundu. Turan ayrıca, Mukteda Sadr'ın Irak'ın birliğini savunmadaki, yolsuzlukla mücadeledeki öncülük rolünü takdir ederek, Irak halkı arasında toplumsal barışın korunması gerekliliğini de dile getirdi. Kerkük dosyası hakkında ise her iki taraf da Kerkük meselesinin seçim malzemesi dışında tutulması, Kerkük halkı arasındaki diyalogun desteklenmesi ve 2017 yılı ile birlikte Kerkük'te elde edilen kazanımlarının korunması gerektiğine önem verilmesini vurguladı.⁴⁰

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan başkanlığındaki heyet, Birleşmiş Milletler Irak Yardım Misyonu (UNAMI) Özel Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert ile görüştü. Plasschaert ile yapılan görüşmede, siyasi gündem maddeleri ve ayrıca seçim konuları ele alındı. Turan, seçim sürecinin işleyişine değinerek, seçmenlerde kendi oylarıyla parlamento girmeyi hak eden adayın zaferini garanti eden şeffaf bir ortamda işlemlerin yapılması ve kaybeden kitlelerin farklı yolları deneyerek kazanmalarına izin verilmemesi gerektiğini vurguladı.⁴¹

38 <https://theworldtech.net/archives/12817>

39 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-turkmen-cephesine-gore-pesmergenin-kerkuke-donusu-petrol-krizi-yaratabilir/2427266#>

40 <https://www.mawazin.net/Details.aspx?jicare=175939>

41 <https://www.facebook.com/1419723164933463/posts/3014559128783184/>

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, verdiği demeçte “Türkmen kenti Kerkük, Irak merkezi yönetimi ile Irak Kürt Bölgesi Yönetimi (IKBY) arasında siyasi çekişmelere sahne olmaktadır” ifadelerini kullandı.

Salihi ayrıca şunları söyledi: “Terör örgütü IŞİD saldırıları gerekçesiyle Peşmerge, Kerkük’ün çevresine konuşlandı. Barzani’nin 2017’de yaptığı başarısız bağımsızlık referandumunun ardından şehri terk etmek zorunda kalan Peşmerge’nin Kerkük’e tekrar dönüşü bölgede kan dökülmesine neden olabilir.” Salihi ayrıca, Kerkük idari sınırları içinde merkezî hükûmete bağlı güçlerin dışında kimseyi istemediklerini vurguladı.⁴²

Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Kerkük’teki son gelişmelere dair açıklamalarda bulundu. Bahçeli, Kerkük’ün Peşmerge’nin kontrolüne girmesi hâlinde bölgesel dengelerin altüst olacağını belirtti. Birlik mesajı veren Bahçeli, “Gerekirse soydaşlarımızla birlikte Kerkük’te etten duvar örerez” dedi.⁴³

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Kerkük Vali Vekili Rakan Sait Cuburi’yi kabul etti. Güvenlik güçlerine destek verilmesinin öneminden söz edildiği görüşmede Kerkük’te istikrarı bozan girişimlere izin verilmemesi konusu da ele alındı.⁴⁴

Türkmeneli Partisi Başkanı Riyaz Sarıkahya yaptığı açıklamada, KDP’nin IKBY’deki istikrarın sağlanması ve yeniden yapılanma konusunda girişimlerini takdir etti. Yaptığı açıklamada Türkmenlerden de bahseden Sarıkahya, “Genel olarak Irak’taki Türkmenlerin geleceği ile ilgili iyimser olmadığını belirtti. Sarıkahya ayrıca, Türkmeneli Partisi’nin Kürt siyasi partilerle olan ilişkisinin iyi olduğuna işaret etti.⁴⁵

Irak Ulusal Güvenlik Müsteşarlığı tarafından yapılan açıklamada, Kerkük Müdürü Albay Muhammet Abdülhasan el-Fehdavi’nin görevden alınarak yerine Albay Ahmet Kasım el-Bahadli’yi atadığı bildirildi.⁴⁶

• Güvenlik

Kerkük Ortak Operasyonlar Komutanı Korgeneral Ali Casim Fireyci, Kerkük’ün güneyinde yer alan Çay Vadisi’nde bulunan terör örgütü IŞİD’e yönelik operasyon düzenlediklerini bildirdi. Düzenlenen operasyona ilişkin açıklamada bulunan Fireyci, IŞİD’e ait 5 sığınığın imha edildiğini açıkladı.⁴⁷

Kerkük Ortak Operasyonlar Komutanlığı, Kerkük’ün güneyinde yer alan Aşağı Semmake ile Ebu Feşke arasında bulunan terör örgütü IŞİD’e yönelik operasyon düzenlediklerini bildirdi.

42 <https://www.cumhuriyet.com.tr/amp/turkiye/kerkuk-milletvekili-ersat-salihi-kerkukte-catisma-olur-1886617>

43 <http://www.turkmenelitvhaber.net/turkmeneli/item/23184-devlet-bahceli-den-kerkuk-aciklamasi-gerekirse-soydaslarimizla-birlikte-kerkuk-te-etten-duvar-oreriz.html>

44 <http://www.turkmenelitvhaber.net/turkmeneli/item/23212-itc-baskani-hasan-turan-kerkuk-valisi-rakan-sait-el-cuburi-ile-gorustu.html>

45 <https://shafaq.com/ar/کور-دستتانیات/حزب-ترکمانی-فقننا-مل-العیش-بالعراق-وننمن-دور-بارزانی>

46 <https://shafaq.com/ar/أمن/تعيين-مدير-جديد-لجهاز-ال-من-الوطني-في-كر-كوك>

47 https://ar.farsnews.ir/middle_east/news/14000903000009

Operasyona havadan da uçaklarla destek verildi. Düzenlenen operasyonda, IŞİD'e ait 3 el yapımı patlayıcı, patlamaya hazır füze, bomba yüklü ve patlamaya hazır model pikap araba, havan mermisi, SpG9 tipi silahların ele geçirildiğini ayrıca 3 sığınağın da imha edildiğini açıkladı.⁴⁸

Güvenlik Medya Ağından edinilen bilgilere göre güvenlik güçleri, Kerkük'ün güney kesimlerinde arama tarama faaliyetleri gerçekleştirdiği sırada insansız hava aracı bombaları ve CA patlayıcısının bulunduğunu açıkladı.⁴⁹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Türkmenlerinin ilk sivil toplum kuruluşu olan Türkmen Kardeşlik Ocağı'nda başkanlık seçimi yapıldı. Yapılan seçimde Irak Türkmen Cephesi (ITC) eski başkanlarından Dr. Faruk Abdullah Abdurrahman başkan olarak seçildi. Seçimi kazanan Dr. Faruk Abdullah Abdurrahman'a (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi başta olmak üzere çok sayıda Türkmen şahsiyeti tebrik mesajı yayımladı.⁵⁰

Irak Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Ankara Şubesi Başkanı Mahmut Kasapoğlu geçirdiği kalp krizi sonucu hayatını kaybetti.⁵¹

Eski Türkmen Sivil Toplum Örgütü Başkanı Hüseyin Bahattin Covid-19 tedavisi gördüğü hastanede hayatını kaybetti. Bahattin, Irak televizyonu Kerkük stüdyosunda orkestra şefi olarak çalışmış, burada onlarca Türkmen şarkısı bestelemişti.⁵²

Kerkük'te Çiçekler Anaokulu öğrencilerinde tespit edilen Covid-19 vakası nedeniyle okulun İl Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından 14 gün karantinaya alındığına dair belge yayımladı.⁵³

Telafer Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Abdulaziz Ahmet Aziz, Türkiye'nin Musul Başkonşolosu Mehmet Küçüksakallı ile görüşme gerçekleştirdi. Görüşmede, Telafer Üniversitesi ile Türk üniversiteleri arasında bilimsel iş birliğinin geliştirilmesi konuları ele alındı.⁵⁴

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

21 Kasım tarihinde Süleymaniye ve çevre ilçelerde bulunan üniversite öğrencileri, 2014 yılında kesilen öğrenim burslarının tekrar ödenmeye başlanması için gösteriler düzenlemiştir. IKBY, Bağdat'ın uyguladığı bütçe kesintisi ve IŞİD ile mücadele kapsamında söz konusu burs

48 <https://alahadnews.net/2021/11/26/ضبط-سيارة-مفخخة-وصواريخ-بعمليّة-امنية-ف/>

49 <https://www.mawazin.net/Details.aspx?jimare=176296>

50 <https://www.facebook.com/arshedalsalihi>

51 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/35741-mahmut-kasapoglu-hayatini-kaybetti.html>

52 <http://www.turkmenelitvhaber.net/turkmeneli/item/23207-muzisyen-huseyin-bahattin-ozturk-kerkuk-te-vefat-etti.html>

53 <https://alahadnews.net/2021/11/23/بالتواقيت-تربية-كر كوك-تعلق-روضة-لتفشي-ك/>

54 https://uotelafer.edu.iq/?p=4396&fbclid=IwAR1iF_Y0FJVHLCXgoFvakMqQQZiacV_gIR0yiZXS6Dihswzy9mDseg--ktBI

ödemelerini kesmiştir. Gösterilerin 4. gününde Süleymaniye merkezi ile Piremegrun, Raniye ve Seyidsadık ilçelerinde öğrenci olmayan vatandaşların da gösterilere katıldığı kaydedilmektedir. Göstericilerden bir grubun Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Süleymaniye İl Başkanlığı binasının bir kısmını kundakladığı kaydedilmiştir. Güvenlik güçlerinin ise göstericilere göz yaşartıcı gazla müdahalede bulunduğu ifade edilmektedir.⁵⁵ Öğrencilerin istekleri karşısında Başbakan Mesrur Barzani'nin öğrencilerin taleplerine boyun eğmeyeceği öne sürülmektedir.⁵⁶ An itibarıyla gösterilerde can kaybı yaşanmazken yüzden fazla öğrenci ve polis hafif yaralanmıştır. Ayrıca yaklaşık 300 öğrenci Asayiş tarafından gözaltına alınmıştır.^{57 58}

10 Ekim Irak Parlamentosu seçimlerinde 16 sandalye kazanan KYB, 2 sandalye daha kazandığını iddia etmektedir. Seçimlerden sonra siyasi partilerce itiraza tabi olan sandıklar, Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu (IBYSK) tarafından yeniden sayılmaya başlamıştır. Drawmedia sitesinin yayımladığı haberde KYB'nin yeniden sayım sonrasında Erbil'de 1 Musul'da 1 olmak üzere 2 sandalye daha kazanacağı belirtilmektedir. Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) IBYSK'ye gönderdiği resmî yazıda Erbil ve Musul sonuçlarının değiştirilmesine asla izin vermeyeceğini dile getirmiştir.⁵⁹ KYB yetkililerinden alınan bilgilere göre KYB, sandalye sayısını 20'ye çıkartabilmek için Yekgirtu'ya yetki verme sözüyle Yekgirtu'nun Süleymaniye'de seçilmiş milletvekili Dara Sekaniyani'nin KYB'li seçilmemiş Dana Ahmed'e koltuğu bırakma önerisinde bulunmuştur.⁶⁰

IKBY Başkanı Neçirvan Barzani resmî ziyaret kapsamında Erbil'e gelen İsveç Dışişleri Bakanı Ann Linde'yi kabul etmiştir. 22 Kasım'da gerçekleştirilen görüşmede Irak Parlamento seçimleri ve sonuçları, İsveç-IKBY ilişkileri, İsveç sermayesinin IKBY'deki yatırımları, IKBY'deki göçmenlerin durumu, Suriye'nin kuzeyindeki Hol Kampı ve IŞİD saldırılarının yanı sıra Irak ve IKBY'deki hukuk ve adalet sistemi ve iklim değişikliğinin Irak üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Görüşmede Irak'ın istikrarına değinen Barzani ve Linde, ülkenin siyasi geleceği konusunda tarafların uzlaşmasının önemine ve Iraklıların taleplerinin dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmıştır. Görüşmede Erbil ile Bağdat ilişkileri, Irak'ın komşularıyla ilişkileri ve bölgedeki durum, IŞİD'lilerin yargılanması gibi konular da değerlendirilmiştir. Linde ayrıca, görüşmeleri kapsamında Başbakan Mesrur Barzani, KYB Eş Başkanı Bafel Talabani ve sivil toplum temsilcileriyle de görüşmüştür.⁶¹

Belarus-Polonya sınırında AB ülkelerine geçmek için bekleyen ancak AB ile Belarus arasında siyasi krize neden olan göçmenlerin birkaç kısmı IKBY'ye dönmüştür. 26 Kasım tarihinde

55 <https://esta.krd/111197/>

56 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=9225

57 <https://www.peyam.net/Details/26657>

58 <https://www.awene.com/detail?article=61770>

59 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=9182

60 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=9244

61 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2211202132>

Erbil'e ulaşan dördüncü göçmen kafilesi 425 kişiden oluşmaktayken bu kafilenin 176'sının IKBY'den hareket ettiği öğrenilmiştir. Geri dönen göçmenlerden biri çok para harcadığını, evini ve arabasını sattığını ve IKBY'den kendilerine yardım etmesini istediğini ifade etmiştir. Duhok'ta yaşayan bir göçmense iki haftadır Belarus'ta olduğunu, Polonya'ya geçmek için birkaç girişimde bulunduğunu ancak bunu başaramadığını söylemiştir. Belarus'ta bulunan toplam yaklaşık 1500 göçmen IKBY'ye geri dönüş yapmıştır. IKBY Sözcüsü Cutyar Adil, Twitter hesabından yaptığı paylaşımda, göçmenlerin dönüşünün IKBY ve Irak hükûmetleri tarafından koordine edildiğini ve IKBY'ye dönmek isteyen tüm Kürt göçmenleri geri alacaklarını duyurmuştur.⁶²

24 Kasım tarihinde Fransa'dan İngiltere'ye geçmek üzere göçmen taşıyan bir teknenin batması sonucu en az 27 kişi boğularak can vermiştir. The Guardian Gazetesi'ne konuşan Fransız yetkililer, Manş Denizi'nde boğulan göçmenlerin çoğunlukla "Irak ve İran'dan gelen Kürtler" olduğunu bildirmiştir. Göçmen ve Sığınmacı Zirve Organizasyonu Başkanı Ari Celal, Manş Denizi'nde batan teknede 10 ila 11 Kürt bulunduğunu belirtmiştir.^{63 64}

• Ekonomi

2021 yılında IKBY'nin petrol gelirinde yüzde 59 artış kaydedildiği açıklanmıştır. 2020 Ekim ayında IKBY'nin petrol geliri 503 milyon 508 bin dolar olarak kaydedilmişken 2021 Ekim ayında toplam gelir 987 milyon 921 bin 818 dolara çıkmıştır. IKBY'nin 2020 Ekim ayında Yunanistan, İtalya, Hırvatistan, Singapur ve Mısır'a 13 milyon 320 bin varil petrol ihraç ettiği belirtilmektedir. Aynı dönemde bir varil petrol fiyatı 40,19 dolar olarak belirlenmiştir. 2021 Ekim ayındaysa IKBY, Yunanistan, İtalya, Hırvatistan, İsrail ve İspanya'ya 11 milyon 825 bin 734 varil petrol ihraç etmiştir. Aynı dönemde ise bir varil petrol fiyatı 83,54 dolar olarak kaydedilmiştir.⁶⁵ Bununla beraber IKBY petrol gelirlerinin üçte birinin Maliye Bakanlığına gönderileceği duyurulmuştur. IKBY Parlamento Başkanı Revaz Faik basın mensuplarıyla düzenlediği görüşmede 900 milyon dolarlık petrol gelirinin 350 milyonluk bir kısmının Maliye Bakanlığı hesabına aktarılacağını açıklamıştır.⁶⁶

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani'nin talimatıyla 11 bin 141 hayatını kaybeden, siyasi tutuklu yakını ve Enfal mağduruna birer parça arsa dağıtılacağı duyurulmuştur. Konuyla ilgili açıklamada, isimlerin netleştirilmesi ve belirlenen şartların gözden geçirilmesinin ardından arsaların dağıtımına başlanacağı belirtilmiştir. Söz konusu sürecin Şehitler ve Enfal Bakanlığı ile Şehircilik ve Turizm Bakanlığı temsilcileriyle uzman kişiler tarafından yürütüleceği açıklanmıştır.⁶⁷

62 <https://esta.krd/111616/>

63 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2711202123>

64 https://hawlati.co/page_detail?smart-id=22296

65 https://drawmedia.net/page_detail?smart-id=9196

66 <https://www.sharpress.net/all-detail.aspx?Jimare=197882>

67 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/231120219>

• Güvenlik

Erbil’de bulunan Dış İlişkiler Ofisine girmeye çalışan saldırganın öldürüldüğü belirtilmiştir. Erbil Polis Müdürlüğünden olaya ilişkin yapılan açıklamada, 27 Kasım akşam saat 18.00’da bir kişinin IKBY Dış İlişkiler Ofisine girmeye çalıştığı ve korumalara saldırdığı ifade edilmiştir. Rudaw televizyon kanalına konuşan Erbil Polis Müdürlüğünden bir kaynak, saldırganın saldırıyı neden gerçekleştirdiğine dair henüz bir bilgi olmadığını ve soruşturmanın devam ettiğini söylemiştir.⁶⁸

Süleymaniye’de IŞİD mensubu silahlı bir grubun düzenlediği saldırıda 5 peşmerge hayatını kaybederken, 4 peşmerge de yaralanmıştır. Albay Bahtiyar Beseri, fiilen Süleymaniye’ye bağlı Kifri ilçesine bağlı Kuleco’da IŞİD mensuplarının 27 Kasım akşamı Peşmerge mevzilerine saldırı girişiminde bulunduğunu açıklamıştır. Beseri, “Güçlerimiz mevzilerinde saldırıya karşılık veriyor. Sert çatışmalar yaşanıyor. Bölgeye takviye birlikler intikal ettirildi” ifadelerini kullanmıştır. Elde edilen bilgilere göre saldırı esnasında yaşanan patlama sonucu 5 peşmerge yaşamını yitirmiştir Hayatını kaybeden peşmergelerin Süleymaniye’ye yakın Şehrezur ilçesinden olduğu kaydedilmiştir.⁶⁹ Peşmerge Germiyan Cephesi Sorumlusu ve KYB Politbüro üyesi Mahmud Sengavi, Peşmerge’nin böyle bir saldırıya uğramasının en büyük sebebinin saldırı cephesindeki sorumluların ihmali olduğunu dile getirmiştir.⁷⁰

Murad Kani Kurdeyi isimli KYB mensubu Peşmerge komutanı Süleymaniye’ye bağlı Raniye ilçesinde düzenlenen silahlı saldırıda hayatını kaybetmiştir. KYB’den ihraç edilen KYB Eş Başkanı Lahur Cengi’ye yakınlığı ile bilinen Kurdeyi, KYB iç çekişmeleri ve liderlik krizinin bir mağduru olarak nitelendirilmiştir.⁷¹ Kurdeyi’nin ailesi ve yakınları ise komutanın cenazesi üzerinde işkence izleri bulunduğunu iddia etmektedir. Saldırının video kayıtlarında yakalandığı ve söz konusu görüntülerin sosyal medyada yayıldığı gözlemlenmiştir. Videoda Kurdeyi’nin öldürüldüğünü söyleyen bir adamın sesi duyulmaktadır. Olaydan dört saat önce ise Kurdeyi’nin Raparin Emniyet Müdürlüğünde görevde olduğunu belirten bir Facebook paylaşımı yapıldığı belirtilmektedir. IKBY Güvenlik Konseyi, Kurdeyi hakkında tutuklama kararı olduğunu, gözaltına alınacakken direndiği için öldürüldüğünü belirten bir açıklama yapmıştır. Açıklamada, Kurdeyi’nin halka karşı gelmek, haraç almak ve halka baskı kurmak gibi suçlamalarla gözaltı kararı olduğunu, gözaltına alınmak istendiği sırada güvenlik güçlerine direndiğini, güvenlik güçlerinden biri öldürdüğü ve 3 kişinin de yaralandığı ifadeleri geçmiştir.⁷² Kurdeyi’nin ailesi ise KYB Eş Başkanı Bafel Talabani ile KYB’ye bağlı İstihbarat Örgütü (Zaniyari) Başkanı Eji Emin’in söz konusu saldırıdan sorumlu olduğunu açıklamış-

68 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/2711202133>

69 <https://esta.krd/112067/>

70 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/281120211>

71 <https://bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=1472>

72 <https://esta.krd/111608/>

tır.⁷³ KYB'den ihraç edilen Lahur Cengi ise KYB yetkililerinin “dostları bile” öldüreceğini dile getirmiştir. Cengi, “İzin verirsem yakınlarım cehennem kapılarını üzerinize açacaklar ancak ben her zaman barış yanında olacağım” demiştir.⁷⁴

- **Sağlık ve Sosyal Hayat**

İKBİ'ye tespit edilen toplam Covid-19 vaka sayısı 374 bin 676'ya yükselirken, virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısı 6 bin 857'dir. Virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısı ise 362 bin 23'e ulaşmıştır.⁷⁵

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

- **Suudi Arabistan**

Kral Selman Döneminde Kadınların Güçlendirilmesi ve Gelişen Roller Konferansı İmam Muhammed bin Suud İslam Üniversitesinde düzenlendi. Konferans sonucunda kadınları güçlendirmek ve desteklemek için 11 öneriden oluşan bir liste açıklandı. Suudi Arabistan'ın 2030 Vizyonu kapsamında kadınların toplumdaki rollerinin artırıldığı ve kadın istihdamının sağlandığı ifade edildi. Kadınların medyada ve kültürel programlardaki durumunun sosyal düzlemde bir söylem olarak geliştirilmesi gerektiği, Suudi Arabistanlı kadınların imajlarının gerçek dışı bir şekilde tasvir edildiği ve bu algının kırılması gerektiği belirtildi. Kadınların başarılarına ve Suudi Arabistan'daki durumuna yönelik medya platformu oluşturulabileceği, kadınların akademik alanda da desteklenmesi gerektiği ifade edildi.⁷⁶ Kadınların artık kamu pozisyonlarında da istihdam edildiği ve bu sayının giderek arttırdığına vurgu yapılırken, kadınların Şura Konseyinde, komitelerde, diplomatik pozisyonlarda yer aldıkları belirtildi.⁷⁷

Suudi İçişleri Bakanlığı 1 Aralık'tan itibaren Endonezya, Pakistan, Brezilya, Vietnam, Mısır ve Hindistan için direkt uçuşların devam edebileceğini açıkladı.⁷⁸

İçişleri Bakanlığı Malavi, Zambiya, Madagaskar, Angola, Seyşeller, Moritus ve Komor Adaları'ndan Suudi Arabistan'a ve Suudi Arabistan'dan bu ülkelere uçuşların koronavirüsün yeni varyantı sebebiyle durdurduklarını açıkladı. Güney Afrika, Namibya, Botsvana, Zimbabve, Mozambik, Lesoto ve Esvatini de aynı sebepten uçuşların durdurulduğu ülkeler arasında yer almaktadır.⁷⁹

73 <https://peregraf.com/ku/news/3768/-نەشەكەنجەدا-گیانی-> سنار دوو

74 <https://www.bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=1471>

[illegible]

76 <https://www.spa.gov.sa/viewfullstory.php?lang=en&newsid=2307211>

77 <https://www.spa.gov.sa/viewfullstory.php?lang=en&newsid=2306807>

78 <https://www.spa.gov.sa/viewfullstory.php?lang=en&newsid=2307342>

79 <https://www.reuters.com/article/health-coronavirus-travel-saudi/saudi-arabia-halts-flights-from-more-african-nations-state-news-agency-idINS8N2Q004F>

• Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Abu Dabi Veliaht Prensi Muhammed bin Zayid beraberindeki geniş heyetle Ankara'ya resmî bir ziyaret gerçekleştirdi. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Muhammed bin Zayid'i Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde resmî törenle karşıladı.⁸⁰ Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Abu Dabi Veliaht Prensi arasında yapılan ikili görüşme sonrasında heyetler arası görüşmeler gerçekleştirildi. Daha sonra iki ülke arasında enerji, ticaret, finans, gıda, sağlık gibi çeşitli alanlarda iş birliği yapılması üzerine 10 adet mutabakat zaptı imzalandı.⁸¹

BAE İçişleri Bakanlığı Genel Müfettişi Ahmed Nasser Al Raisi Türkiye'de düzenlenen Interpol'ün 89. Genel Kurulunda yapılan oylamada örgütün yeni başkanı olarak seçildi. Raisi üçüncü tur oylama sonucunda oyların %68,9'unu aldı. Interpol kurallarına göre seçimlerde ilk iki turda üçte iki çoğunluk aranmakta, ilk iki turda bu orana ulaşamaması hâlinde basit çoğunluk dikkate alınmaktadır.⁸² Raisi hakkında insan hakları ihlalleri, işkence gibi çeşitli suçlara karıştığı iddiaları bulunmaktadır. Bu iddialar yüzünden özellikle Batı ülkelerinde kimi siyasiler ve insan hakları örgütleri kendisinin Interpol başkanlığı için adaylığına yönelik eleştiriler dile getirmektedir.⁸³

İsrail, Ürdün ve BAE arasında enerji ve su alanında iş birliği yapılması üzerine bir niyet bildirgesi anlaşması imzalandı. İmza töreni Dubai'de ABD İklim Özel Temsilcisi John Kerry'nin de katılımıyla gerçekleştirildi. Anlaşma İsrail ile Ürdün arasındaki en büyük iş birliği anlaşması olarak dikkat çekmektedir. Söz konusu anlaşmaya göre BAE'li yenilenebilir enerji şirketi Masdar Ürdün'de güneş enerjisi panelleri ve elektrik üretim tesisi inşa edecek, İsrail de Ürdün'e temiz içme suyu sağlayacak. Ayrıca İsrail'in her yıl BAE ve Ürdün arasında paylaştırılmak üzere 180 milyon dolar ödeyeceği belirtilmektedir. Proje kapsamında 2030 yılına kadar İsrail'in elektrik ihtiyacının %2'sini karşılayacak kapasiteye erişilmesi hedeflenmektedir.⁸⁴

Reuters'a konuşan konuya aşina diplomatik kaynaklar BAE'nin Afganistan'daki Kabil Havalimanı'nın işletilmesi konusu hakkında Taliban ile görüşmelerde bulunduğunu belirtti. Söz konusu girişimle BAE'nin Taliban üzerinde etki kurmaya çalıştığı ifade edilirken, bu gelişmenin BAE ile Katar arasında yeni bir mücadele alanı oluşturma ihtimali taşıdığının altı çizildi.⁸⁵

• Katar

Katarlı yetkililer Afganistan'daki insani yardım ve insan hakları konularını görüşmek üzere Taliban geçici hükûmetiyle Doha'da bir görüşme gerçekleştirdi. Katar Dışişleri Bakanı Şeyh

80 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/abu-dabi-veliaht-prensi-bin-zayid-turkiyede/2429343>

81 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiye-ile-birlesik-arap-emirlikleri-arasinda-10-anlasma-imzalandi/2429619>

82 <https://www.interpol.int/News-and-Events/News/2021/INTERPOL-General-Assembly-elects-new-President>

83 <https://www.theguardian.com/world/2021/nov/25/interpol-appoints-emirati-general-accused-torture-president-ahmed-nasser-al-raisi>

84 <https://www.timesofisrael.com/israel-jordan-sign-uae-brokered-deal-to-swap-solar-energy-and-water/>

85 <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/exclusive-uae-holds-talks-with-taliban-run-kabul-airport-foreign-diplomats-2021-11-24/>

Muhammed bin Abdurrahman Al Sani, geçici Afgan hükûmeti Dışişleri Bakan Vekili Amir Khan Muttaqi'nin başkanlık ettiği bir heyetle bir araya geldi. Görüşme sonrası Katar Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre taraflar iki ülke arasındaki iş birliği ilişkilerini ve terörle mücadele, insan haklarının teşviki ve insani yardımla ilgili konular hakkında görüş alışverişinde bulundu.⁸⁶

Katar Kalkınma Bankası genel müdürlerinden Hamad Salem Mejegheer ülkesinin Türkiye ile stratejik bir ortaklığa ve büyük bir ekonomik potansiyele sahip olduğunu ve ikili ticaret hacminin 2025 yılına kadar kolaylıkla 5 milyar dolara ulaşabileceğini söyledi.⁸⁷

Katar ve İngiltere arasında, hava kuvvetleri pilotlarına gelişmiş ve yüksek hızlı jet eğitimi vermek üzere ortak bir eğitim filosu kurulduğunu duyurdu. Anlaşma İngiltere Savunma Bakanı Ben Wallace ve Katar Savunma Bakanı Khalid bin Mohamed Al Attiyah arasında, İngiltere'nin kuzeyindeki Yorkshire kentinde yer alan Kraliyet Hava Kuvvetleri üssünde gerçekleştirildi. İngiliz hükûmeti de yaptığı açıklamada, "Bu yeni müşterek filo, Kraliyet Hava Kuvvetleri ile Katar Emiri Hava Kuvvetleri arasında yıllarca süren yakın ortaklığa dayanmaktadır" ifadeleri kullanıldı.⁸⁸

• Yemen

AB dış politika sorumlusu Josep Borrell'in ofisi tarafından yapılan açıklamada, Yemen'in başkenti Sanaa'da eskiden ABD Büyükelçiliği olarak kullanılan kompleksin Husiler tarafından basılması ve burada bulunan ve ABD ve BM için çalışan Yemenlilerin tutuklanması kınandı.⁸⁹

Suudi Arabistan liderliğindeki Arap Koalisyonu yaptığı bir açıklamada, Yemen'deki Husilerin Sanaa Havaalanı'nı sınır ötesi saldırılar ve çeşitli deneyler için askerî bir üs haline getirdiğini ileri sürdü. Konu ile ilgili servis edilen bir görüntü kaydında Husilerin bir füze sistemini test etmek amacıyla BM'den ele geçirdikleri uçaklarla eğitim tatbikatı yaptığı görülmektedir.⁹⁰

BM Göç Örgütü Husilerin Yemen'in Marib eyaletine yönelik düzenlediği saldırılar sonucunda yerinden edilen sivillerin sayısının eylül ayından bu yana yaklaşık 10 kat arttığını ve 45.000 kişiye ulaştığını belirten bir açıklama yaptı. 137 bölgede yapılan inceleme sonrasında şartların çok kötü olduğuna değinen BM örgütü, daha fazla fon sağlanması gerekliliğine işaret ederek devam eden savaşın Marib şehrine ulaşması durumunda daha büyük bir göçün meydana gelebileceği uyarısında bulundu.⁹¹

86 <https://www.dohanews.co/qatar-turkey-discuss-afghanistan-humanitarian-aid-in-talks-with-taliban/>

87 <https://www.aa.com.tr/en/economy/turkey-qatar-can-easily-reach-5b-in-trade-qatari-official/2429109>

88 <https://www.dohanews.co/uk-and-qatar-launch-new-air-force-training-squadron/>

89 <https://www.aa.com.tr/en/europe/eu-condemns-houthi-breach-into-ex-us-embassy-in-yemen/2428560>

90 <https://www.arabnews.com/node/1973041/middle-east>

91 <https://www.reuters.com/world/middle-east/humanitarian-situation-worsening-yemens-marib-conflict-zone-iom-2021-11-24/>

Yemen'in Marib kentinde hükûmete bağlı güçleri ile Husiler arasında esir değişimin yapıldığı belirtildi. Yerel kaynaklar, bölgesel arabulucuların gözetiminde gerçekleştirilen esir değişiminde her iki tarafın üçer kişiyi serbest bıraktığını söyledi.⁹²

• Kuveyt

Yayımlanan bir emirlik kararnamesiyle eski başbakan Şeyh Sabah Al-Khaled Hamad Al-Sabah başbakan olarak atandı ve yeni hükûmeti kurmakla görevlendirildi.⁹³

Kuveyt Ulusal Meclis Başkanı Merzuk Ali Al-Ganim, Kuveyt'teki yasama ve yürütme organlarının ulusal çıkar meselelerinde geçmişte iş birliği içinde hareket ettiğini hatırlatan ifadelerde bulundu. Kuveyt Emiri Şeyh Nevaf ve Veliaht Prens Şeyh Meşal arasında gerçekleşen görüşmenin ardından yapılan basın toplantısında, Al-Ganim parlamentonun Kuveyt'in ulusal çıkarları için hükûmetle birlikte hareket etmeye hazır olduğunu belirtti. Veliaht Prens'in Ulusal Meclisi kabineyle birlikte hareket etmeye davet ettiği, Kuveyt halkının hayallerini ve hedeflerini gerçekleştirmek üzere iş birliği yapılmasını talep ettiği belirtildi.⁹⁴

• Umman

Umman Sultanı Heysem bin Tarık, Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed Al Sani ile görüşmek üzere Doha'yı ziyaret etti. Görüşmede iki ülke arasındaki iş birliği alanları ve bunları geliştirmenin yollarının konuşulduğu belirtildi. Heyetler arası görüşmenin ardından iki liderin birebir görüştüğü ifade edildi.⁹⁵ Görüşmelerde iki ülke arasında askerî, çifte vergiden kaçınma ve vergi kaçırmayı engelleme, iş gücü, turizm ve ulaşım gibi alanlarda altı iş birliği anlaşmasının imzalandığı belirtildi.⁹⁶ İki lider ve heyetler arası görüşmelerde bölgesel ve uluslararası meseleler üzerine de fikir alışverişinde bulunulduğu ifade edildi.⁹⁷

Umman Başbakan Yardımcısı Sayyid Fahd bin Mahmud Al Said ve Suriye Devlet Başkanı Siyaset ve Medya Danışmanı aynı zamanda Wathiqat Wattan Örgütü'nün de başkanı olan Dr. Bouthaina Shaaban arasında bir görüşme gerçekleşti. Görüşmenin Umman-Suriye arasındaki iş birliğine, Araplar arası ilişkilerin iyileştirilmesine odaklandığı belirtildi.⁹⁸

• Bahreyn

Bahreyn İçişleri Bakanlığı Twitter hesabından yaptığı açıklamada, güvenlik güçlerinin planlı bir saldırı öncesinde bir grup şüpheliyi tutukladığını ve İran'dan geldiği iddia edilen silah ve patlayıcılara el koyduğunu duyurdu. İran'daki "terörist" gruplarla bağlantılı olarak nitelen-

92 <https://yeniyeemen.net/tr/p-218136>

93 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=3011589&Language=en>

94 <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=3011758&Language=en>

95 <https://timesofoman.com/article/109659-hm-the-sultan-sheikh-tamim-hold-official-talks>

96 <https://timesofoman.com/article/109682-his-majesty-qatar-emir-witness-signing-of-six-pacts>

97 <https://timesofoman.com/article/109710-oman-and-qatar-issue-joint-communique>

98 <https://timesofoman.com/article/109796-sayyid-fahd-receives-political-media-adviser-of-syrian-president>

dirilen kişilerin “güvenlik ve iç barışa karşı terörist operasyonlar planladıkları” ifade edildi. Söz konusu gelişme Bahreyn’in başkenti Manama’da düzenlenen ve ABD Savunma Bakanı Llyod Austin, Ulusal Güvenlik Konseyi Ortadoğu ve Kuzey Afrika Koordinatörü Brett McGurk gibi üst düzey isimlerin katılım sağladığı bir güvenlik forumunun düzenlendiği zamana denk gelmesi dikkat çekmektedir.⁹⁹

Lahey’deki Uluslararası Tahkim Mahkemesi, Bahreyn’in Manama’da faaliyet gösteren iki İran bankasına yasa dışı şekilde el koyduğu gerekçesiyle söz konusu bankalara dava masraflarına ek olarak 240 milyon dolar tazminat ödemesine karar verdi. Aynı zamanda 1,7 milyar dolarlık dondurulmuş varlıkların serbest bırakılmasına hükmedildi.¹⁰⁰

■ KUZAY AFRIKA GÜNDEMİ

• Mısır

Mısır, İsrail ile gelecekte hidrojen taşımak ve iki ülke arasındaki boru hattını kullanmak amacıyla bir mutabakat zaptı imzalamıştır. Anlaşmayla beraber İsrail’in Mısır’a gaz ihracının artması beklenmektedir. Geçen yıl Mısır ve İsrail, İsrail gazını Mısır sıvılaştırma istasyonlarında sıvılaştırmak ve Avrupa’ya yeniden ihraç etmek amacıyla EastMed Gaz Boru Hattı’nı kullandığını duyurmuştu.¹⁰¹

Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şükri, Birleşmiş Milletler Yemen Özel Temsilcisi Hans Grundberg ile bir araya gelmiştir. İkili, Mısır’ın Yemen’in bütünlüğüne, egemenliğine ve bağımsızlığına olan destek dâhil olmak üzere pek çok konuda görüşmüştür. Görüşmede açıklama yapan Şükri, Mısır’ın, Yemen’i Suudi Arabistan’ı hedef almak için bir platform olarak gördüğünü kesin bir şekilde reddettiğini vurgulamıştır.¹⁰²

Yunanistan Enerji Bakanlığı yaptığı açıklamada Mısır ve Yunanistan’ın sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) tedariki hususunda iş birliğini geliştirme ve iki ülke arasında bir denizaltı boru hattı inşa etme olasılığı hakkında anlaştıklarını duyurmuştur.¹⁰³

• Libya

Libya merkezli internet gazetesi Fawasel’in haberine göre, diğer başkan adayı Fethi Başağa ve bazı vatandaşlar, Başbakan Dibeybe’nin adaylığına itiraz etmiştir. Temyiz Mahkemesi İtiraz Komisyonu itirazı kabul ederek duruma ilişkin inceleme başlatmıştır. İtirazın kabulü

99 <https://www.reuters.com/world/middle-east/bahrain-says-it-foiled-planned-attack-confiscated-iranian-weapons-explosives-2021-11-22/>

100 <https://www.middleeastmonitor.com/20211125-bahrain-ordered-to-pay-240m-to-iran-banks-after-losing-laundering-case/>

101 <https://www.arabnews.com/node/1976361/business-economy>

102 <https://www.middleeastmonitor.com/20211123-egypt-fm-reiterates-refusal-to-use-yemen-as-base-to-target-saudi-arabia/>

103 <https://www.reuters.com/markets/commodities/greece-teams-up-with-egypt-gas-supply-infrastructure-2021-11-25/>

Dibeybe'nin adaylığının iptali anlamına gelmemektedir. İtiraz süresi içerisinde adaylar hakkında rakipleri veya vatandaşlar, Temyiz Mahkemesine gerekçe göstererek itiraz edebilmektedir. İtirazı değerlendiren mahkeme, sonucu Yüksek Seçim Komisyonuna bildirmektedir ve adayların başvurusunun iptal veya kabulü Yüksek Seçim Komisyonunun yetkileri arasında yer almaktadır. Komisyon konuyla ilgili henüz resmî bir açıklama yapmamıştır¹⁰⁴

Misrata Askerî Savcılık Ofisinden yapılan açıklamada, Misrata kentindeki Hava Kuvvetleri geçen yıl Hava Kuvvetleri Koleji'ne 2019'da Hafter güçlerine ait uçakla yapılan hava saldırısında Ulusal Mutabakat Hükûmeti güçlerinden bir askerin öldüğü belirtilmiştir. Açıklamada, saldırıyla ilgili açılan davada yapılan yargılama sonucunda Halife Hafter başta olmak üzere ona bağlı güçlerin sözde komutanlarından Genelkurmay Başkanı Abdurrezzak en-Nazuri, Hava Kuvvetleri Komutanı Sakr el-Ceruşi ve Tuğgeneral Abdusselam el-Hasi'ye idam cezası verildiği açıklanmıştır.¹⁰⁵

BM Libya Özel Temsilciliğinden istifa ettiğini açıklayan Jan Kubis, ülkedeki siyasi ortamın seçimler öncesi son derece gergin olduğunu, seçimlerin yapılmaması durumunda Libya'nın daha fazla çatışmalara sürükleneceği uyarısında bulunmuştur. Kubis, BM Güvenlik Konseyi'ne brifinginde, istifa kararının ardından seçimlere kadar görevini sürdürmeyi teklif ettiğini ancak BM Genel Sekreteri Antonio Guterres'in kendisinden 10 Aralık'a kadar görevde kalmasını istediğini belirtmiştir.¹⁰⁶

Libya Askerî Başsavcısı Mesud Erhume Miftah, Yüksek Seçim Komisyonundan, 24 Aralık seçimleri için ülkenin doğusundaki gayrimeşru güçlerin lideri Halife Hafter ile devrik lider Muammer Kaddafi'nin oğlu Seyfülislam Kaddafi'nin adaylık işlemlerinin durdurulmasını talep etmiştir. Libya basınında yer alan haberlere göre, Başsavcı Miftah, Yüksek Seçim Komisyonu Başkanı Imad es-Sayih'a konuya ilişkin resmî yazı göndermiştir. Yazıda Hafter ve Seyfülislam Kaddafi'ye isnat edilen çeşitli cinayet ve savaş suçlarına yer verilmiştir¹⁰⁷

• Tunus

Tunus'da Cumhurbaşkanı Kays Said, Yerel İşler Bakanlığının feshetmeyi ve bütün belediyeleri İçişleri Bakanlığına bağlamayı sağlayan bir kararname yayımlamıştır. Said ayrıca kendisine yönelik suçlamaları yalanlayarak kimseyi siyasi kimliği nedeniyle tutuklamadıklarını dile getirmiştir. Ülkesinde insan hakları ihlallerinin yaşanmayacağını dile getiren Said, "Anayasa askıya alınmadı, anayasanın belirlediği istisnai tedbirlere başvuruldu" şeklinde konuşmuştur.¹⁰⁸

104 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-basbakani-dibeybenin-baskanlik-adayligiyla-iltgili-itaraz-kabul-edildi/2433153>

105 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libyada-askeri-mahkeme-halife-hafter-hakkinda-idam-cezasi-verdi/2430817>

106 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-libyada-24-aralik-secimlerinin-yapilmamasi-ulkeyi-daha-fazla-catismaya-surukler/2429708>

107 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-yargisi-halife-hafter-ve-seyfulislam-kaddafi-nin-adayliklarinin-durdurulmasi-talebini-yinedi/2427320>

108 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunus-cumhurbaskani-said-kimseyi-siyasi-kimligi-nedeniyle-tutuklamadik/2431988>

Öte yandan Tunus Cumhurbaşkanlığı tarafından yapılan açıklamada, ülkenin orta kesiminde yer alan Sidi Buzid'in valisi Sıdkı Buavn'ın ve güneybatıda yer alan Kebili'nin valisi Mun-sif Şelağumiye'nin görevden alındığı belirtildi. Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle görevine son verilen valilerin neden alındıklarına ilişkin bilgi verilmedi. Tunuslu Gazeteciler Birliği ise yaptığı yazılı açıklamada Cumhurbaşkanı Kays Said'in meclisin çalışmalarını dondurarak başbakanı azlettiği 25 Temmuz'daki olağanüstü kararlarının üzerinden 4 ay geçtiği belirtile-rek Bu kararların ülkede yarattığı "istisnai duruma" işaret edilmiş ve "25 Temmuz sonrası oluşan durumun sona erdirilmesi için belirli bir zaman sınırı ve net bir yol haritası ortaya konulmalı" ifadelerine yer verilmiştir.¹⁰⁹

• Cezayir

Cezayir'de eyalet ve belediye meclis üyelerinin belirleneceği erken yerel seçimler sona er-miştir. Ülke genelinde sandıkların kapanmasıyla beraber oy sayma işlemlerine başlanmıştır. Öte yandan, ülkede sandıkların kapanmasının ardından seçime kesin katılım oranıyla ilgili henüz resmî bir açıklama yapılmamıştır. Cezayir Bağımsız Seçim Komisyonu Başkanı Muhammed Şerfi, gün içinde basına yaptığı açıklamada, ülkede yerel saatle 16.00 itibarıyla belediye seçimlerine katılım oranının yüzde 24,27, eyalet seçimleri için ise bu oranın yüzde 23,30'a ulaştığını kaydetmiştir.¹¹⁰

Cezayir devlet televizyonu haberine göre Tebbun, Esad yönetiminin Arap Birliği Zirvesi'ne katılıp katılmayacağı sorusu üzerine, "Aslında Suriye'nin zirvede olması gerekiyor" açıklamasında bulunmuştur. Kendilerinin ayrılanları bir araya getirme amacı güden bir ülke olduklarını söyleyen Tebbun, "Bir Arap Zirvesi düzenlediğimizde, bunun parçalanmış Arap dünyasının yeniden birleşmesi için kapsayıcı olmasını istiyoruz" demiştir. Arap Birliği, 12 Ekim 2011'de Suriye'nin üyeliğini askıya almış ve Arap büyükelçilerinin, Esad rejimi sivillere tam koruma taahhüdünü kesin olarak yerine getirene kadar Şam'dan çekilme çağrısında bulunmuştur. Cezayir, söz konusu karar karşısında çekimser tutum sergilemişti.¹¹¹

Cezayir Senatosu Başbakanı Salah Goudjil, İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz'ın Fas'ı ziyaret etmesinin Cezayir'i hedef alan bir hareket olduğunu söylemiştir. Goudjil, düşmanların, Cezayir'i zayıf düşürmek için daha çok mobilize olduklarını ifade etmiştir.¹¹²

• Fas

İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz, iki ülke arasındaki güvenlik iş birliğini resmileştirmek için Fas'a bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Gantz böylelikle Fas'a resmî ziyaret düzenleyen ilk

¹⁰⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tunuslu-gazeteciler-cumhurbaskani-saidden-istisnai-durum-icin-sure-sinirlamasi-istedi/2430702>

¹¹⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayir-de-erken-yerel-secimler-icin-oy-verme-islemi-tamamlandi/2432494>

¹¹¹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cezayirden-esed-rejiminin-arap-birligi-zirvesine-katilabilecegi-sinyali/2431983>

¹¹² <https://www.timesofisrael.com/algeria-says-it-was-targeted-by-gantz-visit-to-morocco/>

İsraili Savunma Bakanı olmuştur. Ayrıca iki ülke arasında bir güvenlik mutabakatı zaptı imzalanmıştır.¹¹³

Fas, Covid-19'un Omicron varyantının ülkeye girişini engellemek amacıyla yarından itibaren iki hafta boyunca yolcu uçuşlarını askıya almıştır. Fas, Covid-19 İzleme Komitesinden yapılan açıklamada, Fas'a uçuşların Omicron varyantının Avrupa ve Afrika'da hızla yayılması nedeniyle, salgın ile mücadelede edinilen kazanımları korumak amacıyla askıya alındığı belirtilmiştir. Açıklamada, "Fas yönündeki doğrudan yolcu uçuşları, Pazartesi 23.59'dan itibaren iki haftalık süreyle askıya alındı" ifadelerine yer verilirken, gereken önlemlerin alınması için durumun düzenli olarak değerlendirileceği aktarılmıştır.¹¹⁴

Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Yürütme Komitesinden yapılan yazılı açıklamada, İsrail Savunma Bakanı Benny Gantz'ın Fas'a ziyareti sırasında iki ülkenin güvenlik alanında imzaladığı mutabakat zaptına tepki gösterilmiştir. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Kudüs Komitesi Başkanlığını yapan Fas'tan, Filistin halkına karşı ırkçı uygulamalarını sürdüren İsrail'le "bu tehlikeli adımı atmasının" beklenmediğine vurgu yapılan açıklamada, İsrail'le güvenlik alanında imzalanan mutabakat zaptının Arapların ulusal güvenliğiyle çıkarlarına aykırı olduğu savunulmuştur. Açıklamada, Fas yönetiminden söz konusu anlaşmadan geri adım atması talebinde bulunulmuştur.¹¹⁵

■ ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

Rusya, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Nord Stream 2 (NS2) doğal gaz boru hattı ile bağlantılı olan Rus Transadria Ltd. şirketi ve şirketin gemilerine daha fazla yaptırım uygulamaya başlamasını yasa dışı bir süreç olarak nitelendirdiğini açıkladı. NS2 ile bağlantılı çalışan sekiz kişi ve çeşitli organizasyonlara da ABD tarafından yaptırım uygulandığı da açıklandı.¹¹⁶

ABD başkanı yaptığı açıklamada, enerji maliyetlerinin düşürülmesine yardımcı olmak için Amerika'nın stratejik rezervinden 50 milyon varil kullanılacağını bildirdi. Stratejik rezervden temin edilecek petrolün aralık ayının ortasına kadar sisteme entegre edileceği de açıklandı.^{117 118}

ABD'nin NS2 üzerinden Rusya'ya yaptırım uygulayacağını açıklaması üzerine, Avrupa'daki (Avrupa Birliği) vadeli doğal gaz kontratlarının %10,6 yükseldiği açıklandı. Ayrıca artan ham petrol fiyatlarının da Avrupa doğal gaz fiyatları üzerinde bir artış etkisi yarattığı da bildirildi.¹¹⁹

¹¹³ <https://www.aljazeera.com/news/2021/11/23/israel-to-formalise-defence-ties-with-morocco-on-ministers-visit>

¹¹⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/fas-omicron-varyanti-nedeniyle-yolcu-ucuslarini-iki-hafta-askiya-alacak/2433140>

¹¹⁵ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/filistin-kurtulus-orgutu-fasin-israille-guvenlik-mutabakatini-kinadi/2431990>

¹¹⁶ <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/us-imposes-further-sanctions-on-nord-stream-2-gas-pipeline-russia-calls-them-illegal/>

¹¹⁷ <https://lasvegassun.com/news/2021/nov/23/us-to-release-50-million-barrels-of-oil-to-ease-en/>

¹¹⁸ <https://www.bostonherald.com/2021/11/23/fighting-gas-prices-biden-taps-strategic-oil-reserves/>

¹¹⁹ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-11-23/europe-gas-prices-gain-as-u-s-sanctions-pressure-russia>

Rus Gazprom'un Moldova'ya sevk ettiği 48 saat için de sona erdireceğini bildirmesinin ardından Moldova başkan yardımcısı yaptığı açıklamada, Gazprom'a karşı olan ödenmemiş 65,8 milyon euroluk borcun ödenmeye başlayacağını bildirdi.¹²⁰ Rusya'nın, ödemenin 26 Kasım tarihine kadar tam olarak yapılmasını beklediği de açıklandı.^{121 122}

Alman doğal gaz şebeke operatörü Gascade'in verilerine göre, Rusya'nın Yamal-Avrupa boru hattıyla Almanya'ya sevk ettiği doğal gaz akışının %11 azaldığı açıklandı.¹²³

Azerbaycan ve İran arasında Türkmenistan üzerinden Azerbaycan'a doğal gaz geçişi sağlanarak İran'a swap yoluyla iletileceği ve Nahçıvan'a doğal gaz tedariki gibi çeşitli alanlarda iş birliği anlaşması imzalandığı iddia edildi. İki ülkenin Hazar Denizi'ndeki petrol ve gaz sahalarının geliştirilmesi için iş birliği yapacağı da açıklandı.¹²⁴

Azerbaycan enerji bakanı yaptığı açıklamada, Yunanistan'ın Bakü büyükelçisi ile görüşme gerçekleştirdiklerini ve görüşme içerisinde Güney Gaz Koridoru kapsamında iş birliği ile Yunanistan ile Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) üzerinden Şah Deniz gazının alıcısı olarak iş birliğinin geliştirilmesi gibi konuların ele alındığını bildirdi.^{125 126}

• Ortadoğu

Yemen'de bulunan Houthisler, Suudi Arabistan'ın çeşitli şehirlerindeki havaalanları ve Saudi Aramco'ya ait tesislerine drone saldırısı düzenlediklerini açıkladı. Saldırı sonrası Aramco'ya ait tesislerdeki hasar durumu ile ilgili bir açıklama yapılmadığı da bildirildi.¹²⁷

Libya merkezli Waha petrol şirketi yaptığı açıklamada, bakım operasyonlarının gerçekleştirilmesi için ham petrol üretimini günlük 90.000 varil azaltacağını bildirdi.¹²⁸

Libya Ulusal Petrol Şirketi (NOC) yaptığı açıklamada, Sirte yakınlarındaki El-Khair petrol sahasında ham petrol üretiminin başlayacağını bildirdi.¹²⁹

Libya Genel Elektrik Şirketi (GECOL) Başkanı yaptığı açıklamada, Libya'nın 2030 yılına kadar enerji üretim kapasitesini 8.000 megavattan (MW) 16.000 megavata çıkarılmasının planlan-

120 <https://www.euronews.com/2021/11/23/russian-gas-giant-gazprom-threatens-to-cut-supplies-to-moldova>

121 <https://www.reuters.com/world/europe/moldova-pm-asks-parliament-urgent-budget-vote-russia-gas-deadline-looms-2021-11-24/>

122 https://www.washingtonpost.com/politics/russia-grants-moldova-2-day-extension-to-make-gas-payments/2021/11/24/359f97e6-4d49-11ec-a7b8-9ed28bf23929_story.html

123 <https://www.reuters.com/markets/commodities/russian-gas-flows-via-yamal-pipeline-steady-prices-rise-2021-11-24/>

124 <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Azerbaijan-And-Iran-Look-To-Mend-Energy-Relations.html>

125 <https://report.az/en/energy/azerbaijan-and-greece-mull-cooperation-on-southern-gas-corridor/>

126 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/112121-iran-azerbaijan-eye-joint-development-of-oil-and-gas-fields-in-caspian-sea>

127 <https://www.republicworld.com/world-news/middle-east/yemens-houthis-launch-drone-attacks-on-airports-and-oil-refineries-in-saudi-arabia-report.html>

128 <https://english.alaraby.co.uk/news/libyas-waha-oil-work-cut-output-90000-bpd-week>

129 <https://www.reuters.com/article/libya-oil-field/libyas-noc-to-begin-production-at-al-khair-oilfield-idUSS8N2RJ01W>

dığını bildirdi. Planlanan üretim kapasitesinin artışının ABD'li şirketler ile görüşülerek gerçekleştirilmek istendiği de belirtildi.¹³⁰

TotalEnergies yaptığı açıklamada, şirketin Libya ile çeşitli enerji sektörlerinde iş birliği anlaşmaları imzaladığını bildirdi. TotalEnergies'in Waha petrol projesine 2 milyar USD yatıracığını ve yatırım sayesinde ham petrol üretiminin günlük yaklaşık 100.000 artıracağını bildirdi.¹³¹ Ayrıca TotalEnergies'in Waha petrol imtiyazlarındaki hissesini arttırarak %16,33'den %20,41'e çıkarttığı da açıklandı.¹³² Petrol alanındaki anlaşmaların yanı sıra TotalEnergies ve GECOL arasında 500 MW kapasiteli güneş enerjisi projesi geliştirilmesi için mutabakat zaptı imzalandığı açıklandı.¹³³

Mısır Petrol Bakanlığı yaptığı açıklamada, Mısır'ın 2021'in üçüncü çeyreğinde 1 milyon ton sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihraç ettiğini bildirdi.¹³⁴

Mısır Petrol Bakanlığı yaptığı açıklamada, İsrail ve Mısır arasındaki doğal gaz arzını arttırmak için mutabakat zaptı imzalandığı bildirdi. Yapılan anlaşma sayesinde gelecekte hidrojen taşımak için iki ülke arasında mevcut bir boru hattını kullanma olasılığının olduğu da açıklandı.¹³⁵

Yunanistan ile Mısır arasındaki ikili iş birliğini genişletme amaçlı imzalanan mutabakat zaptları kapsamında Yunanistan merkezli doğal gaz şirketi DEPA ile Mısır devlet doğal gaz şirketi EGAS arasında imtiyazlar oluşturulduğu açıklandı. Bu oluşum sayesinde DEPA'nın EGAS üzerinden ilerleyen dönemde LNG teminatının artacağını beklediği de açıklandı.¹³⁶

Fransa maliye bakanı yaptığı açıklamada, Fransa'nın yenilenebilir enerji ve hidrojen yakıtı da dâhil olmak üzere enerji sektöründeki yeni projeler üzerinde Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile iş birliği yapacağını bildirdi.¹³⁷

Irak petrol bakanı yaptığı açıklamada, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ve OPEC+'ın petrol piyasalarının aralık ayındaki toplantıda karar almak için dengeli olup olmadığını gözlemlemesi gerektiğini ve kademeli üretim artışlarıyla dengeli petrol piyasalarına ulaşılmasının hedeflendiğini bildirdi.¹³⁸

130 <https://www.libyaherald.com/2021/11/22/libya-to-double-generation-capacity-by-2030-needs-american-companies-help-gecol-head-al-abdali/>

131 https://www.engineeringnews.co.za/article/total-eni-eye-billion-dollar-energy-projects-in-libya-2021-11-23/rep_id:4136

132 [https://www.reuters.com/world/middle-east/totalenergies-wins-new-deals-libya-2021-11-23/#:~:text=PARIS%2C%20Nov%2023%20\(Reuters\),oil%20concessions%20in%20the%20country.](https://www.reuters.com/world/middle-east/totalenergies-wins-new-deals-libya-2021-11-23/#:~:text=PARIS%2C%20Nov%2023%20(Reuters),oil%20concessions%20in%20the%20country.)

133 <https://www.energyvoice.com/oilandgas/africa/ep-africa/366480/totalenergies-hess-solar-libya/>

134 <https://www.nasdaq.com/articles/egypt-exported-1-mln-tonnes-of-lng-in-third-quarter-says-ministry>

135 <https://www.reuters.com/article/egypt-israel-gas/egypt-israel-sign-mou-to-increase-gas-supplies-statement-idUKC6N2S203Q>

136 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/natural-gas/112621-greeces-depa-eyes-egyptian-lng-after-intergovernmental-energy-cooperation-deal>

137 <https://www.thedailystar.net/business/global-economy/news/france-work-uae-renewable-projects-2900516>

138 <https://www.reuters.com/article/iraq-oil-opec-idUSC6N2S2030>

Irak yaptığı açıklamada, Basra yakınlarındaki Umm Qasr Limanı'nın dışındaki bir yakıt deposunda yangın çıktığını bildirdi.¹³⁹

Rus Lukoil yaptığı açıklamada, Irak'ın Eridu petrol sahasının kalkınmasını sağlamak amacıyla günlük 250.00 varil üretim sağlayacak bir öneriyi Irak Petrol Bakanlığına sunduğunu bildirdi. Sahanın rezerv potansiyeli açısından son 20 yıl içerisindeki Irak'taki en büyük keşif olabileceği de belirtildi. Ayrıca, West Qurna 2 sahasının günlük üretiminin 2027 yılına kadar günlük 800.000 varile yükselmesinin beklendiğini açıkladı.^{140 141}

Suudi Arabistan ve Rusya OPEC ve OPEC+'ın ham petrol üretimini arttırmaya yönelik yapacağı hamleleri durdurmak için ortaklaşa hareket ettikleri iddia edildi.¹⁴²

Çin Gümrük verilerine göre, Suudi Arabistan'ın 11 aydır üst üste Çin'in en büyük ham petrol tedarikçisi olduğu açıklandı. Suudi Arabistan'ın Eylül 2021'de Çin'e günlük ortalama 1,67 milyon varil ham petrol ihraç ettiği de açıklandı. Ayrıca, Rusya'nın da Çin'in ikinci büyük ham petrol ihracatçısı olduğu da bildirildi.¹⁴³

İran Ulusal Petrol Şirketi yaptığı açıklamada, İran'ın günlük ham petrol üretimini yaptırım öncesi seviyeye olan günlük 4 milyon varile yeniden çıkartmak için çalışmaların devam ettiğini bildirdi.¹⁴⁴

Hizbullah'ın Suriye'deki uzantısı yaptığı açıklamada, İran'a ait petrol taşıyan bir tankerin Suriye'ye sevkiyat yaptığını bildirdi. Yapılan açıklamada tankerin taşıdığı petrol miktarı ve hangi limanı kullanacağı bildirilmedi.¹⁴⁵

139 <https://www.reuters.com/world/middle-east/fire-breaks-out-fuel-tank-outside-umm-qasr-port-iraqs-basra-state-news-agency-2021-11-24/>

140 <https://oilprice.com/Energy/Energy-General/Russias-Lukoil-Looks-To-Drill-This-12-Billion-Barrel-Iraqi-Oil-Field.html>

141 <https://www.spglobal.com/platts/en/market-insights/latest-news/oil/112121-iraqs-lukoil-operated-west-qurna-2-oil-field-to-reach-peak-output-in-2027>

142 <https://www.jpost.com/breaking-news/opec-members-saudi-arabia-russia-consider-pausing-oil-production-increases-686876>

143 <https://oilprice.com/Latest-Energy-News/World-News/Saudi-Retains-Top-Spot-among-China-Oil-Suppliers.html>

144 <https://ifpnews.com/nioocs-ceo-iran-oil-output-to-reach-pre-sanctions-level>

145 <https://en.mehrnews.com/news/181105/New-Iranian-oil-vessel-to-reach-Syria-in-upcoming-few-days>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(22-28 KASIM 2021)

• Rusya, Lübnan İç Politikasında Bir Aktör Hâline Geliyor

Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un Lübnanlı mevkidaşı Abdallah Bouhabib ile gerçekleştirdiği görüşme Rusya basınına yansıtılarak değerlendirildi. "Nezavismaya" gazetesinin 22 Kasım sayısında yayımlanan "[Rusya, Lübnan İç Politikasında Bir Aktör Hâline Geliyor](#)" başlıklı uzman görüşlerine dayanan yazıda söz konusu haber "Lavrov, Beyrut'lu mevkidaşıyla "dış müdahale" tehdidini görüştü" ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi uzmanı Anton Mardasov'a göre, Lübnan, Suriye ile ilgili dondurulmuş projelerin uygulanması da dâhil Rusya ile bağlarını ve çıkarlarını kendi amaçları için kullanıyor: "Ayrıca parlamento seçimleri yaklaşıyor. Beyrut'taki birçok politikacının yanı sıra bazı bölgesel oyuncular için de Rusya, Lübnan'daki Suriye etkisinin güçlendirilmesini sağlayabilecek ve böylece Hizbullah'ın kontrol ettiği alanı küçülebilecek bir oyuncu hâline gelecek." Uzman, Lübnan konusunda durumu şu şekilde özetledi: "Lübnan, onlarca yıldır küresel oyuncular için rekabetçi bir alan olmuştur. Ülkeyi krizden çıkarabilecek unsurun 'girişim için rekabet' olduğu göz önünde bulundurulduğunda, küresel rekabet Lübnan için bir çözüm yoludur. Öyle ki Fransız diplomasisi yoğunlaştı. Körfez, Hizbullah'ı kontrol altına almak için daha radikal bir oyun oynamaya başladı. ABD'ye gelince, Lübnan'la ne yapacakları konusunda beyin fırtınası yapıyorlar." Mardasov'a göre, Lübnan konusunda ana sorulardan biri, Rusya'nın Beyrut ile olan temaslarından yararlanıp yararlanmayacağıdır: "Pratikte görüldüğü gibi Moskova şimdiye kadar daha basit adımlar atmaya karardır."

• Sudan'da Darbe Gerçekleşti

Sudan'da askerî darbeye görevden alınan ve bir süre ev hapsinde tutulan Başbakan Abdullah Hamduk'un görevine geri döneceği Rusya basınında geniş yer buldu. "Komersant" gazetesinin 22 Kasım sayısında yayımlanan "[Sudan'da Darbe Gerçekleşti](#)" başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda söz konusu haber "Başbakan Hamduk görevine geri döndü" ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Rusya Devlet İnsani Yardım Üniversitesi Tarih Fakültesi Genel Tarih Bölümü Doçenti Sergei Seregichev durumu şu şekilde yorumladı: "Hamduk'un, göreve dönüşü karşılığında geçiş süresinin uzatılması, ordunun sahip olduğu işletmelerin sivil yargı yetkisine devredilmesi ve genel olarak ordunun yetkilerinin sınırlandırılması gibi taleplerinden vazgeçerek tavizler vermesi muhtemeldir. Prensip olarak, sivil makamlar, orduyu sorumlu tutma ve bağımsız olarak güç kullanma yeteneğine sahip değildir." Ayrıca analiste göre, darbecilerin lideri Sudan Egemenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Abdulfettah el-Burhan, sivil güçlere değil, Washington'a tavizler verdi: "General,

yaptırımlardan ve finansal akışların engellenmesinden korkuyordu. Rusya ve Çin'in desteği ise el-Burhan için yeterli değildi." ABD'ye gelince Seregichev, Hamduk'un dönüşünün ve iç çatışmaların sona ermesinin dış politika formalitesine yeterince uyum sağladığını ifade etti.

• **Afganistan Kaosun Eşiğinde mi?**

Rusya'nın önde gelen bilimsel ve politik yayını olan "Mezhdunarodnaya zhizn" dergisinde "[Afganistan Kaosun Eşiğinde mi?](#)" başlıklı değerlendirme yazısı paylaşıldı. Makalenin yazarı tarihçi ve uluslararası yorumcu Andrey İsayev Afganistan'daki durumu analiz ederek beklentiler ve muhtemel senaryolarla ilgili önemli öngörülerde bulunmuştur. Uzmana göre, ABD ve müttefiklerinin Afganistan devletini güçlendirmek ve ülkedeki terörü sona erdirmek için yıllarca süren çabaları, Birleşmiş Milletlerin "terörist" listesindeki bir hareketin iktidara gelmesiyle "doruk noktasına ulaştı": "15 Ağustos'ta Taliban Kabil'e girdi ve iki hafta sonra son ABD birlikleri Afgan topraklarından ayrıldı. Ancak bu durum ülkeye ne barış ne de ekonomik istikrar getirdi. Aksine uzmanlar ve politikacılar, yeni hükûmetin tüm açıklamalarına rağmen, ülkenin kaçınılmaz biçimde insani bir felaketle karşı karşıya geldiği uyarısında bulunuyorlar. Ayrıca, El Kaide ve İslam devletinin konumlarının güçlenmesinin yanı sıra hareketin liderliğinde ortaya çıkan çatışma, Afganistan Emirliği'nde askerî-politik ve ekonomik kaos oluşturmaktadır." Rusya'nın son zamanlarda yüzlerce vatandaşını ülkeden tahliye ettiğine değinen uzman, bu eğilimin bir tesadüf olmadığını ifade etti: "Söz konusu durum, komşu devletleri olayların en kötü gelişimine -mülteci akışına ve hatta cihatçıların doğrudan silahlı baskısına- hazırlanmaya zorluyor. Öyle ki Afganistan'dan Sovyet sonrası alana istikrarsızlık ihracatını Orta Asya ülkelerindeki bir dizi askerî tatbikatlar da doğrulandı." Analist, Afganistan'ın geleceğinin Taliban'ın vaatlerini yerine getirip getirmeyeceğinin isteklerine ve yeteneklerine bağlı olmasına rağmen bu konuda umutların giderek azaldığını da ifadelerine ekledi.

• **Çin'in Afganistan'a Neden İhtiyacı Var?**

"Vzglyad" gazetesinin 25 Kasım sayısında yayımlanan "[Çin'in Afganistan'a Neden İhtiyacı Var?](#)" başlıklı yazıda siyaset bilimci Oleg Kaçalin Çin'in Afganistan politikasını değerlendirdi. Yazıya göre, ABD'nin Afganistan'dan çekilmesinin yanı sıra, Kabil'de ortaya çıkan hükûmet değişikliği, Çin'in yumuşak gücünün yayılmasına yol açmış oldu: "Çin'in Afganistan'a olası ekonomik ve altyapısal yaklaşımı Rusya için de iyiye işaretler. Ağustos ayında birçok uzman, Taliban'ın, Rusya sınırlarına çok yakın olan Orta Asya devletlerine yönelik saldırıları konusunda endişelerini ifade etti. Ancak Çin Komünist Partisi ve Taliban arasındaki iş birliğinin devam etmesi durumunda Pekin, büyük olasılıkla Afganistan'a "Kuşak ve Yol" girişimiyle katılacak. Bu eğilim bölgeye en azından göreceli istikrar getirecektir." Öte yandan, analist, Rusya ile Çin arasında Orta Asya devletleri üzerindeki nüfuz mücadelesinin daha da büyüyeceği ihtimali üzerinde de durdu: «İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın başarılı gelişimi büyük olasılıkla duruma katkıda bulunacaktır. Analist, Rusya'nın ciddi bir durumla karşı karşıya

kalabileceği uyarısında bulundu: “Orta Asya cumhuriyetlerinin Rusya’nın bölgedeki siyasi önemiyle Çin’in ekonomik gücü arasında bir seçim yapmak zorunda kalacağı şimdiden söylenebilir.”

• İran İnsansız Hava Araçları Kimleri Tehdit Ediyor?

İsrail Savunma Bakanı Beni Gantz’in, İran’ın askerî potansiyelini “barış için bir tehdit” olarak yorumlaması Rusya basınında geniş yer buldu. “Gazeta.ru” sitesinde yayımlanan [“İran İnsansız Hava Araçları Kimleri Tehdit Ediyor?”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda söz konusu haber, “İsrail İran’ı İHA saldırısı ile suçladı” ifadeleriyle değerlendirildi. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Rus İran uzmanı Nikita Smagin’e göre, Tahran’ın bölgedeki güvenlik stratejisi iki temel ilkeye dayanmaktadır: Birincisi, “asimetrik savaş” ve ikincisi “ileri savunma doktrini.” Birincisine göre, İran bölgedeki rakiplerinin kendisinden çok daha güçlü olduğunun fark etmesi nedeniyle en başarılı olduğu alanları -İHA’lar ve seyir mühimmatları- geliştirmektedir. Analist, Tahran’ın şu anda başarıyla geliştirdiği söz konusu alanların İsrail’de kasıtlı olarak abartıldığına ve “tehdit” şeklinde algılandığına da dikkat çekti: “İran, İsrail’i tehdit etme konusunda yeterli güce ve araca sahip değildir ve sadece güvenliğini sağlama çerçevesinde böyle bir görev üstlenmemektedir.” İran’ın güvenlik stratejisinin diğer ilkesine de değinen Smagin, “İleri savunma doktrini, İran’ın Ortadoğu’daki ABD müttefiklerine veya doğrudan ABD güçlerine mümkün olduğunca yaklaştırmaya çalıştığı gerçeğine dayanıyor” ifadelerini kullandı. Öyle ki söz konusu strateji, Washington ve müttefiklerinden beklenmedik bir darbe alması durumunda mümkün olan en kısa sürede misilleme yapabilmek için öngörülmüştür. Tartışmanın diğer katılımcısı olan Dünya Ekonomisi ve Uluslararası İlişkiler Enstitüsü (MEMO) Araştırma Görevlisi Dmitry Stefanoviç’e göre, İran ve onun bölgesel devlet dışı müttefikleri, çok mükemmel olmasa da mühimmat üretebilir. Ayrıca uzman, Gantz’in ifade ettiği “tehdidin” İran’dan veya Tahran’ın müttefiklerinden gelip gelmediği konusunda belirsizlik olduğuna da işaret etti. Analist, söz konusu saldırıların büyük olasılıkla İran’ın çıkarına olmadığını ifade etti: “Tahran’ın politikasını, liderlerini ve açıklamalarını farklı bakış açıları üzerinden ele almak mümkün olsa da terör eylemlerinde fark edilmemiştir.”